

2

**SEK
CJA**

**SEC
TION**

**NURT
DOKUMENTALNY
W POLSKIEJ
SZTUCE
WSPÓŁCZESNEJ**

NURT DOKUMENTALNY W POLSKIEJ SZTUCE WSPÓŁCZESNEJ

Red. Ewelina WEJBERT-WĄSIEWICZ
i Emilia ZIMNICA-KUZIOŁA

WSTĘP

Sztuka dokumentalna wykorzystuje fakty, elementy historii, autentyczne zdarzenia, by poprzez ich pryzmat wyraźniej ukazać problemy współczesne, opisać rzeczywistość społeczno-polityczno-kulturową, zarejestrować teraźniejszość. Nastawiona jest na projektowanie nowego świata, na zmianę społeczną, na rozwój społeczeństwa obywatelskiego. Ma budzić świadomość i mobilizować do analizy istniejącego *status quo* - jako sztuka zaangażowana i angażująca nie przestaje na interpretowaniu rzeczywistości. Artyści pragną - w porozumieniu z widzami - zwrócić uwagę na zjawiska marginalizowane bądź niedostrzegane w publicznym dyskursie elit symbolicznych.

Sztuka dokumentalna bierze udział w debacie publicznej, burzy stereotypy, jest transgresją, obszarem wolności, sprzeciwem i kontestacją, barometrem społecznych nastrojów. Rozwija idee demokratyczne i pluralistyczne, przygląda się „oczywistym oczywistościom” z podejrzliwością, zmierza do dekonstrukcji, rekonfiguracji wybranych elementów kultury. Przedmiotem jej namysłu jest m.in. homologia między polem artystycznym i polem władzy (Pierre Bourdieu) czy jak pisał Jacques Rancire „estetyka jako polityka”.

Teza jaką stawiamy dotyczy obserwowanej od lat siły z jaką szeroko pojmowana dokumentacja (faktualność, biografizm, autobiografizm, autoanaliza, historyzm, doświadczenie, wywiad, archiwum, rejestracja i wiele innych) oddziałuje na sztukę współczesną w jej różnych obszarach. Ten swoisty zwrot *non fiction* widać wyraźnie w teatrze (np. *verbatim*, teatr dokumentalny), w kinie (np. nastawienie na autentyzm, realizm, biografizm), w literaturze (np. silna pozycja reportażu), w sztukach performatywnych, wizualnych w tym w sztuce kobiet czy feministycznej (czerpanie z doświadczeń życiowych).

Redaktorki sekcji zaprosiły do współpracy autorki tekstów reprezentujących różne dyscypliny o sztuce w celu podjęcia refleksji nad nurtem dokumentalnym w polskiej sztuce współczesnej.

Katarzyna Niziołek w tekście „Performing Memory. Between Document and Participation” pisze o teatrze jako o medium pamięci zbiorowej. Interesuje ją relacja między teatrem partycypacyjnym a pamięcią zbiorową. Autorka opisuje wybrane projekty teatralne z kręgu nurtu dokumentalnego wykazując w jaki sposób przepracowują one konflikty, traumy historyczne i w efekcie podważają dominujące ramy i narracje.

Również Patrycja Terciak w swoim tekście „Pomiędzy Prywatnym a Publicznym. Na Granicy Teatru, Performance i Sztuki (dla) Miejsca” przywołuje praktyki teatru współczesnego, zaangażowanego, dokumentalnego. Jej tekst dotyczy metod pracy z dokumentem, archiwami i historią mówioną. Autorka analizuje na wybranych przykładach (realizowanych w łódzkim Teatrze Szwalnia) strategię pracy twórców z dokumentem.

Tekst napisany przez Emilię Zimnicę-Kuziołę „Spektakl *Zakonnice Odchodzą po Cichu* jako Przykład Tendencji Demaskatorskich w Polskim Teatrze Dokumentalnym” stanowi analizę spektaklu, zrealizowanego w opolskim Teatrze im. Jana Kochanowskiego. Przedstawienie powstało na kanwie głośnego reportażu Marty Abramowicz, która przeprowadziła dwadzieścia rozmów z byłymi mniszkami. Twórczynie spektaklu poszerzyły jego spektrum tematyczne o problem aktorstwa i poszukiwały analogii pomiędzy powołaniem zakonnym i misją społeczną aktora. Rozważając problem demaskatorskiego charakteru

nagrodzonego Złotą Maską dzieła teatralnego, Autorka konstatuje, iż dotyczy ono kwestii tabuizowanych w publicznym dyskursie i dlatego generuje tak silne emocje widzów.

Joanna Puzyna-Chojka w swoim tekście „Performowanie Pamięci w Polskim Teatrze Współczesnym” koncentruje się na kilku spektaklach, które wskazują na wariacyjny aspekt obrazu rzeczywistości tworzonej na scenie. Nowy teatr dokumentalny, negując możliwość stworzenia „obiektywnego” spojrzenia na historię, obrazuje przeszłość jako coś, co podlega ciągłym zmianom.

Celem tekstu Eweliny Wejbert-Wąsiewicz „Problematyka Niechcianej Ciąży i Aborcji w Filmie Polskim. Ideologia, Polityka, Rzeczywistość” jest odpowiedź na pytanie o rzeczywiste związki polskiej kinematografii z realnym światem, wartościami realizowanymi w działaniu przez Polaków i Polki, w tym także z dyskursem publicznym wobec kwestii przerywania ciąży.

Tekst Izoldy Kiec „Tęsknię Więc Jestem, Czyli O Zachowaniu Pamięci. Na Przykładzie *Miasteczka Belz*” jest rekonstrukcją kolejnych wersji piosenki, odtwarzającą sposoby funkcjonowania pamięci. Autorka ukazuje procesy ocalające, ale i mitologizujących przeszłość.